

ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧА КОНЦЕПЦІЯ РОБЕРТА СКОУЛЗА

Роберт Скоулз – відомий американський літературознавець, який представив власний погляд на можливості використання семіотичного методу у вивченні літератури в своїх основних працях "Структуралізм у літературі" (1974), "Структурна фабуляція" (1975), "Семіотика та інтерпретація" (1982), "Влада тексту" (1985). Його літературознавча концепція ґрунтується на ідеї про те, що семіотика є вивченням кодів: систем, які дають можливість людським істотам сприймати певні події та сутності як знаки, що передають значення.

Література визначається Р.Скоулзом як певна сукупність повторюваних і відновлюваних актів комунікації. „Літературність”, на його думку, є специфічною властивістю, що вирізняє літературу з інших видів діяльності. Відштовхуючись від розробленої Р.Якобсоном моделі комунікативного акту, Р.Скоулз заявляє, що виникнення літературності є результатом ускладнення принаймні одного з елементів акту комунікації. Так, прикладами подвійності адресанта є рольова гра, показ на сцені; подвійності адресата - підслухування, підглядання; подвійність повідомлення проявляється в його неясності, непрозорості, двозначності; подвійність контексту створюється натяками, вигадкою тощо; подвійність контакту відчувається при "перекладі" з усної форми на письмову; і, нарешті, подвійність коду проявляється в усьому вказаному вище.

У центрі літературознавчих досліджень Р.Скоулза знаходиться процес читання, який розглядається як реалізація акту комунікації, що відбувається при передачі письмового повідомлення від автора читачеві. Як і інші прихильники семіотичного методу, дослідник майже повністю вилучає автора з розгляду. Читач, хоча і опиняється в центрі його семіотичного дослідження, теж розглядається як функція, необхідна для актуалізації текстових значень. Американський семіотик вважає, що саме текст примушує читача інтерпретувати його певним чином, співвідносячи з відповідним контекстом і

семіотично закодованим культурним світом. Однак, таке обмеження не веде до встановлення єдино можливого значення тексту: "Інтерпретація спрямовується, хоча не обмежується своїм вербальним текстом," - зазначає він. Саме з цієї причини неможливим стає надання текстові будь-якого значення, залежно від бажання читача. Р.Скоулз переконаний, що значення може бути тільки виведене з тексту через використання кодів та інтертекстуальних зв'язків. Якщо текст пропонує занадто багато труднощів для семіотичного підходу, це, на думку дослідника, скоріше за все є результатом слабкості дослідника або недоліком самого тексту.

На відміну від французьких літературознавців-семіотиків, що заперечують референцію художнього тексту на зовнішній світ, Р.Скоулз відстоює думку про те, що хоча реальний та вигаданий світи існують окремо, між ними є постійний зв'язок. Саме від уміння поєднувати світ вимислу та світ досвіду залежить, здебільшого, літературна компетенція. Більша частина літератури наголошує на цьому зв'язку. "Реальний контекст завжди присутній; вигаданий контекст не знищує його, а лише акцентує нашу увагу на деяких його аспектах. Усі казки розповідають нам дещо про реальність," - зазначає дослідник і далі додає: "Багато літературних творів вважають життєвий досвід аспектом їхнього контексту, спільного для автора та читача". Отже, головний висновок Р.Скоулза: світ, створений вимислом, виявляється одним контекстом, який людина сприймає та наполовину створює навколо повідомлення, а поза цим світом, навколо нього існує власний феноменальний світ людини, в якому відображаються вимишлені події. Заслуговує на позитивну оцінку те, що Р.Скоулз визначальною вважає пізнавальну функцію літератури, важливість художніх творів у житті людини, тим самим долаючи певну обмеженість семіотичного підходу. Це наближає його розробки до досліджень представників московсько-тартуської школи семіотики.